

O. P. Černyš (red.), ARCHEOLOHIČNI PAM'JATKY PRYKARPATTJA I WOŁYNI KAM'JE-NOHO VIKU, Kyiv 1981, ss. 310, ryc. 4 (mapy).

Z ogromnym uznaniem archeolodzy, zajmujący się pradziejami Polski Wschodniej, powita ukazanie się wykazu stanowisk epoki kamienia na Wołyniu, Podkarpaciu i Zakarpaciu, tj. w zachodnich obwodach (oblasti) Ukraińskiej SRR. Inwentarz obejmuje informacje o 1210 stanowiskach odkrytych w przeważającej większości przed 1974. Zestawienie bibliografii źródłowej kończy się w zasadzie na komunikatach w informatorze *Archeologičeskie otkrytija 1974 goda* (Moskwa 1975), jedynie sprawozdania Ł. T. Mackiewoja i zespołu obejmują dane z prac 1975-1977.

Praca stanowi wspaniałą dokumentację do pierwszych rozdziałów monografii *Starodavne naseleńnja Prykarpattja i Wołyni*¹ autorstwa O. P. Czernysza, W. P. Sawicza, M. A. Peleszczyszyna i I. K. Swiesznikowa, którzy razem z I. P. Heretą, R. T. Hrybowyczem, L. H. Mackiewojem i M. F. Potuszniakiem przygotowali sygnalizowany wykaz archeologicznych stanowisk.

W opracowaniu znajdują się dwa dalsze tomy zestawienia zabytków archeologicznych zachodniej Ukrainy. Tom drugi obejmować ma wykazy stanowisk od późnego eneolitu po wczesny okres epoki żelaza, trzeci — od ostatnich wieków przed n. e. po okres wczesnośredniowieczny włącznie. W ten sposób wydane w r. 1974 i 1976 książki poświęcone historii starożytnej i wczesnośredniowiecznej zachodniej Ukrainy² otrzymują uzupełniający, w miarę aktualny, aparat naukowy.

W wydanym w 1981 r. tomie zgrupowano zebrane materiały w trzech rozdziałach obejmujących stanowiska paleolitu (502), mezolitu (112) oraz łącznie neolitu i eneolitu (596), jednak bez starszych i młodszych kultur związanych z ceramiką sznurową. Każdy rozdział poprzedzony jest krótką charakterystyką epoki i zjawisk kulturowych. W pierwszym zestawiono łącznie zabytki starszego i środkowego paleolitu, osobno górnego paleolitu.

Rozdział III składa się, zgodnie z podziałem kulturowym neolitu i eneolitu zachodniej Ukrainy, z następujących podrozdziałów: neolit i eneolit Zakarpacia, kultura ce amiki wstęgowej rytej, dorzeczna środkowego Bohu i Dniestru, ceramiki grzebykowo-nakluwanej, zabytki o nieokreślonej przynależności kulturowej, kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej, tzw. grupa Werbkowice-Kostianiec³, kultura pucharów lejkowatych, trypolska, amfor kulistych. We wszystkich

¹ Red. O. P. Černyš, *Starodavne naseleńnja Prykarpattja i Wołyni*, Kyiv 1974, s. 8—159.

² *Op. cit.*, s. 287; O. P. Černyš (red.), *Naseleńnja Prykarpattja i Wołyni za doby rozkladu pervisnoobščinnoho ladu ta davnoruśkij čas*, Kyiv 1976, ss. 222.

³ Zwana wcześniej grupą Hoszcza-Werbkowice (por. J. N. Zacharuk, *Pamjatky typu Hošča-Werbkovicji*, [w:] D. J. Telehin (red.), *Archeolohija Ukraїnskoj RSR*, Kyiv 1971, s. 214—216; M. A. Peleščyšin, *Plemena kultury Verbkowice-Kostjaneć*, [w:] *Starodavne naseleńnja...*, s. 112—116. Mimo wprowadzenia nowej nazwy tej grupy, M. Peleszczyszyn tablicę z rycinami charakterystycznej ceramiki podpisuje niekonsekwentnie „Hoszcza-Werbkowice” (s. 113).

podrozdziałach stanowiska zgrupowane są zgodnie z podziałem zachodniej Ukrainy na obwody. W opisie zaznaczono jednostkę administracyjną niższego rzędu — rejon, ściślejszą lokalizację miejsca odkrycia w obrębie miejscowości i charakterystykę stanowiska. Prawie każda informacja zaopatrzona jest w odsyłacz do bibliografii umieszczonej po alfabetycznym skorowidzu stanowisk. Załącznik stanowią mapy stanowisk: paleolitu (ryc. 1), mezolitu (ryc. 2), neolitu i starszego eneolitu (ryc. 3) oraz środkowego eneolitu obejmującej znaleziska kultury pucharów lejkowatych, trypskiej i amfor kulistych (ryc. 4). W legendzie zamieniono sygnatury stanowisk kultury pucharów lejkowatych i kultury amfor kulistych. Nie znaleźliśmy w tomie zapowiadanych w przedmowie (s. 3) ilustracji i ich wykazu.

Bibliografia, zawierająca podstawową źródłową literaturę, obejmuje ponad 500 pozycji, z czego 143 stanowią tytuły polskie.

Ukazanie się pierwszej części wykazu stanowisk archeologicznych epoki kamienia na Ukrainie wypełnia lukę w podobnych zestawieniach dokonanych wcześniej dotyczących obszarów republik radzieckich sąsiadujących z Polską. Opublikowano już bowiem wykazy stanowisk archeologicznych na Białorusi⁴ i rozpoczęto wydawanie inwentarza znalezisk archeologicznych na Litwie⁵. Podobny, lecz potraktowany bardziej skrótowo, wykaz stanowisk archeologicznych całej Ukrainy został ogłoszony w 1966 r.⁶

Porównanie zawartości obu ukraińskich wykazów świadczy dobitnie o ogromnym rozwoju badań archeologicznych nad epoką kamienia w latach ostatnich (tabela I, do której wprowadzono dodatkowe dane z obw. lwowskiego z 1976 r.⁷). Zestawione dane cyfrowe, obrazujące ilość zarejestrowanych stanowisk, nie są niestety w pełni porównywalne ze względu na różne w różnym czasie datowanie niektórych zespołów (por. np. Osij — 1966, s. 114 i 1981, s. 156, czy Djakowa II — 1966, s. 115 i 1981, s. 154).

Tabela I

Obwód	zarejestrowano stanowisk			Paleolit i mezolit			Neolit*			Eneolit*		
	1966	1976	1981	1966	1976	1981	1966	1976	1981	1966	1976	1981
Zakarpacki	3		72	12		20	7					9
Iwanofrankowski	24		131	3		5	17					49
Czerniowicki	41		189	3		9	36					141
Tarnopolski	33		101	6		6	90					170
Lwowski	9	11	28	2	4	3	15	22				50
Wołyński	6		8	20		14	95					36
Rówieński	11		95	8		9	27					54

* Bez stanowisk nie określonych kulturowo (*Archeolohični pam'jatky Prykarpattja i Volyni*, s. 168—174).

Interesujące być może także porównanie ukazujące postęp w poznaniu jednej kultury na przykładzie kultury ceramiki wstęgowej rytej (tabela II).

⁴ *Archeologičeskaja karta Belorussii*, vyp. I, V. F. Isaenko, *Pamjatniki kamennogo veka*, Minsk 1968, s. 125; vyp. II, G. V. Štychov, *Pamjatniki železnogo veka i epochi feodalizma*, Minsk 1971, s. 276; vyp. III, V. F. Isaenko, *Pamjatniki bronzowego veka*, Minsk 1976, s. 151 (por. rec. w: „Rocznik Białostocki”, t. XV: 1981, s. 345-347).

⁵ *Lietuvos TSR archeologijos atlasas*, t. I, Rimantienė (red.), *Akmens ir žalvario amžians paminklai*, Vilnius 1974, s. 248 (por. rec. w: „Rocznik Białostocki”, t. XV: 1981, s. 347-349); A. Tantavičius (red.), *Piliakalnias*, Vilnius 1975, s. 227.

⁶ D. J. Telehin (red.), *Archeolohični pam'jatky Ukrainśkoj RSR (korotkyj spysok)*, Kyiv 1966, ss. 463 (por. rec. w: AAC, t. X: 1968, s. 215—216).

⁷ I. K. Svešnikov, *Dovidnyk z archeolohii Ukrainy, Lvivśka oblast'*, Kyiv 1976, ss. 84.

Tabela II

Obwody:	zakar- packi	iwano- frankowski	czernio- wicki	tarnopolski	lwowski	wołyński	rówieński
1963**	—	4	1	5	2	2	—
1966	1	3	1	3	2	2	3
1981	11	5	4	6	3	3	5

** T. S. Passek, E. K. Černyš, *Pamjatniki kultury linijno-lentočnoj keramiki na territorii SSSR*, „Svod archeologičeskich istočnikov”, 1963, vyp. B I—II, s. 13—30.

Otrzymany wykaz stanowisk epoki kamienia zachodniej Ukrainy daje zainteresowanemu czytelnikowi pogląd na stopień nasycenia zabytkami archeologicznymi tego obszaru, świadcząc o jego roli w pradziejach.

To krótkie omówienie należy zakończyć apelem do wydawców o jak najszybsze ukończenie zapowiedzianych dalszych tomów wydawnictwa, tak potrzebnego również dla polskich archeologów.

Jan Gurba

K. Tschirg, 1980 Die vorgeschichtliche Keramik in Westukraine
1980, „Archäologischer Anzeiger”, 8, Nr. 198, s. 191.

W tym artykule, jak również w innych publikacjach, autor przedstawia wyniki swoich badań nad ceramiką neolityczną w zachodniej Ukrainie. Wskazuje na jej rolę w pradziejach i na jej znaczenie dla kultury ludności. Autor omawia również problematykę badań nad ceramiką neolityczną w innych częściach Ukrainy. Wskazuje na potrzebę dalszych badań nad ceramiką neolityczną w tym regionie. Autor przedstawia również wyniki swoich badań nad ceramiką neolityczną w innych częściach Ukrainy. Wskazuje na potrzebę dalszych badań nad ceramiką neolityczną w tym regionie.

W tym artykule, jak również w innych publikacjach, autor przedstawia wyniki swoich badań nad ceramiką neolityczną w zachodniej Ukrainie. Wskazuje na jej rolę w pradziejach i na jej znaczenie dla kultury ludności. Autor omawia również problematykę badań nad ceramiką neolityczną w innych częściach Ukrainy. Wskazuje na potrzebę dalszych badań nad ceramiką neolityczną w tym regionie.

1. K. Tschirg, *Die vorgeschichtliche Keramik in Westukraine*, 1980, „Archäologischer Anzeiger”, 8, Nr. 198, s. 191.

2. K. Tschirg, *Die vorgeschichtliche Keramik in Westukraine*, 1980, „Archäologischer Anzeiger”, 8, Nr. 198, s. 191.

3. K. Tschirg, *Die vorgeschichtliche Keramik in Westukraine*, 1980, „Archäologischer Anzeiger”, 8, Nr. 198, s. 191.